

# Rapport

**Datum: 15 oktober 2003**  
**Rapportnummer: 2003/361**

## Klacht

Verzoekster klaagt over de wijze waarop zij is bejegend door ambtenaren van de Koninklijke Luchtmacht in de nacht van 2 op 3 januari 2000 op de vliegbasis Volkel. Zij klaagt er met name over dat de betrokken ambtenaren:

- a. hebben opgemerkt dat de “hond eens fijn met haar zou spelen”;
- b. haar, nadat zij haar naar het arrestantenverblijf op de vliegbasis hadden gebracht, hebben uitgelachen en zich op intimiderende wijze tegenover haar hebben geplaatst;
- c. zich, nadat zij in het arrestantenverblijf was opgesloten, intimiderend hebben uitgelaten door zich, terwijl zij aan het lachen waren, af te vragen of zij de hond in de ruimte waarin zij zat opgesloten zouden loslaten.

## Beoordeling

1. Twee ambtenaren van de Koninklijke Luchtmacht hebben verzoekster, vredesactiviste, in de nacht van 2 op 3 januari 2001 aangehouden op de vliegbasis Volkel, ex artikel 53 van het Wetboek van Strafvordering (zie achtergrond onder 1.) Verzoekster bevond zich op terrein dat verboden was voor het publiek. Verzoekster is met een busje vervoerd naar een ophoudruimte op de vliegbasis Volkel.

2. Verzoekster heeft geklaagd over de intimiderende bejegening door ambtenaren van de Koninklijke Luchtmacht. Zij heeft daartoe onder meer het volgende naar voren gebracht.

Bij aankomst bij het gebouw waarin zich de ophoudruimtes bevinden, waren vijf ambtenaren van de luchtmacht bewaking, waaronder een ambtenaar met een hond. Onder meer heeft één van deze ambtenaren tegen haar gezegd dat zij uit het busje moest stappen, want dan zou de “hond eens fijn met haar spelen”. Zij is daardoor bang geworden. Na het uitstappen is zij met haar rug tegen een muur geplaatst. De ambtenaar met de hond heeft zich op intimiderende wijze recht tegenover haar geplaatst. De ambtenaren hebben haar uitgelachen. Ook is toen gezegd: “Ha, ha, zullen we de hond op haar loslaten?” Om haar angst niet te laten merken, is zij gaan zingen. De ambtenaren moesten hierom lachen en een van de ambtenaren begon te dansen. Dat had de spanning gebroken. Vervolgens werd zij in de ophoudruimte ingesloten, met een groot gat in de deur. De ambtenaren hebben voor haar ogen de matras uit de ruimte gesleept, en hebben het licht uitgedaan. Verzoekster kon door het gat in de deur de hond zien, die nu wild was. Zij is gestopt met zingen. Een van de ambtenaren heeft tegen de hond gezegd: “Hé ouwe jongen, zullen we jou zo eventjes het hok inlaten?” “Ja, dan kun je dat wijf eens lekker pakken”, had een ander gezegd. Ook door deze intimiderende opmerking is zij bang geworden. Vervolgens hebben zij haar verzoek afgewezen om naar de wc te gaan.

3. Uit een oogpunt van professionaliteit dient een ambtenaar zich te onthouden van intimiderend gedrag. Ook dient hij niet nodeloos te dreigen met geweld.

4. De Bevelhebber heeft in reactie op verzoeksters klacht het volgende laten weten.

De ambtenaren van de luchtmachtbewaking op de vliegbasis worden regelmatig geconfronteerd met activisten. Het personeel moet voorkomen dat derden zich ongeoorloofd toegang verschaffen tot de vliegbasis en zich schuldig maken aan vernieling, zoals de omheining van de basis. Bij dat (preventieve) optreden kan geen onderscheid gemaakt worden tussen activisten met vredelievende bedoelingen of activisten die er op uit zijn om vernielingen aan te richten. Dit optreden gaat soms gepaard met lichte vormen van geweld met als uitgangspunt het vereiste van proportionaliteit. In het onderhavige geval is het mogelijk geweest dat verzoekster onheus is bejegend. Het ging hier met name om nodeloos intimiderende wijzen van communiceren en handelen tegenover onder meer verzoekster. De Bevelhebber achtte de klacht op dit punt gedeeltelijk gegrond, en deelde mee dat de commandant en vervolgens het betreffende personeel hierop zijn aangesproken. Op de vliegbasis is een extra trainingsprogramma gestart waarbij de Koninklijke Marechaussee de ambtenaren van de luchtmachtbewaking traint in het op de juiste wijze aanhouden en omgaan met civiele verdachten.

5. De minister van Defensie heeft ontkend dat een hond bij de patrouille is ingezet. Ook heeft de minister laten weten dat de opmerkingen, zoals door verzoekster gesteld, bij het luchtmachtbewakingspersoneel niet bekend waren. Verder verwees hij naar de hierboven weergegeven reactie van de Bevelhebber en acht hij de klacht op het punt van de intimiderende wijze van communiceren gegrond.

In zoverre is de klacht gegrond.

6. Verzoekster heeft in reactie op de lezing van de minister laten weten dat bij de patrouille die haar aanhield geen hond aanwezig was geweest, maar dat de hond wel aanwezig was bij de ophoudruimtes waar zij naar toe was gebracht.

7. De lezingen over de aanwezigheid van de hond en opmerkingen die de ambtenaren van de luchtmachtbewaking zouden hebben gemaakt, staan tegenover elkaar. Gelet op het feit dat de betrokken ambtenaren de dienst hebben verlaten, alsook navraag bij de Hondensectie niets heeft opgeleverd, onthoudt de Nationale ombudsman zich van een oordeel.

## Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de Koninklijke Luchtmacht, die wordt aangemerkt als een gedraging van de minister van Defensie, is ten aanzien van de bejegening gegrond; over de vraag of bij de aanhouding al of niet een hond aanwezig is

geweest, alsook de opmerkingen welke over de inzet van die hond zijn gemaakt, wordt geen oordeel gegeven.

## Onderzoek

Op 30 september 2001 ontving de Nationale ombudsman een verzoekschrift van mevrouw F. te Amsterdam, ingediend door de heer mr. E.Th. Hummels, advocaat te Zeist, met een klacht over een gedraging van de Koninklijke Luchtmacht.

Naar deze gedraging, die wordt aangemerkt als een gedraging van de minister van Defensie, werd een onderzoek ingesteld.

De Nationale ombudsman stelde ook onderzoek in naar aanleiding van klachten over de Koninklijke Luchtmacht op de vliegbasis Volkel en de Koninklijke Marechaussee van de heer E. (dossiernummer 2001.03694 en 2002.01648), mevrouw T. (dossiernummer 2001.05451) en mevrouw S. (dossiernummer 2001.03730).

De klachten van E., T. en S. hebben onder meer betrekking op het niet onverwijld overdragen na aanhouding aan de Koninklijke Marechaussee.

De klachten van E. en S. en ook verzoekster hebben betrekking op de kwaliteit van de ophoudruimte op de vliegbasis Volkel. Verzoekster had op dit punt verzocht om er voor te zorgen dat de ophoudruimtes verwarmd, schoon en stofvrij konden worden gehouden. Omdat ook E. en S. middels dezelfde advocaat hebben geklaagd over precies dezelfde feiten, te weten de kwaliteit van deze ophoudruimtes, is deze klacht niet meer afzonderlijk in onderzoek genomen.

Voor verdere informatie over deze onderzoeken wordt verwezen naar de desbetreffende verslagen van bevindingen.

In het kader van het onderzoek werd de minister van Defensie verzocht op de klacht te reageren en een afschrift toe te sturen van de stukken die op de klacht betrekking hebben. Daarnaast werd de betrokken ambtenaren een afschrift van de klacht gezonden. Zij hadden echter de dienst verlaten en konden niet meer worden getraceerd.

Tijdens het onderzoek kregen de minister en verzoekster de gelegenheid op de door ieder van hen verstrekte inlichtingen te reageren.

Het resultaat van het onderzoek werd als verslag van bevindingen gestuurd aan betrokkenen.

De minister van Defensie berichtte dat het verslag hem geen aanleiding gaf tot het maken van opmerkingen.

Verzoekster gaf binnen de gestelde termijn geen reactie.

## Bevindingen

De bevindingen van het onderzoek luiden als volgt:

### A. feiten

1. Ambtenaren van de Koninklijke Luchtmacht hielden verzoekster in de nacht van 2 op 3 januari 2001 aan op de vliegbasis Volkel. Verzoekster bevond zich op terrein dat verboden was voor publiek.

2. Verzoekster diende op 19 februari 2001 onder meer de volgende klacht in bij de minister van Defensie:

“In de nacht van 2 op 3 januari 2001 werd ik aangehouden door LB'ers (LB betekent luchtmachtbewaking; N.o.) nabij de verkeerstoren op de vliegbasis Volkel. Ik was toen op zoek naar informatie over de kernwapens, die zich op het terrein van vliegbasis Volkel bevinden. Na mijn aanhouding werd ik in een legerjeep gestopt en naar een gebouwtje gebracht, waarin zich lege opslagruimtes bevinden. Deze worden doorgaans gebruikt als cellen voor arrestanten, die op de basis aangehouden zijn.

Toen ik bij het gebouwtje aangekomen was, deelden de Lb'ers mij mee dat ik uit de jeep moest komen, omdat ze hun “hond eens fijn met mij zouden laten spelen”. Daarna bevelen ze mij, om met mijn rug tegen het gebouwtje te gaan staan en ze posteerden zich zelf tegenover mij. In hun midden stond een LB'er met een hond. Vervolgens begonnen ze mij uit te lachen. Het was mij volstrekt onduidelijk waarom ze mij op die manier behandelden. Waarschijnlijk wilden ze me treiteren.

Na een tijdje zo tegen het gebouwtje te hebben gestaan, werd ik het gebouwtje binnengebracht en in een van de opslagruimtes opgesloten. Het was koud in de opslagruimte. Het was er ook donker, want de LB'ers lieten het licht van de ruimte uit. Er was niets in om op te zitten of liggen. In de ruimte lag eerst een matras, maar die hadden de LB'ers voor mijn ogen eruit gesleept. Er lag veel stof op de vloer in de opslagruimte en daardoor moest ik behoorlijk hoesten. Waarschijnlijk was de opslagruimte al tijden niet meer schoongemaakt. Ik hoorde de LB'ers, die voor de opslagruimte stonden lachen over mij en over de hond, die ze nog steeds bij zich hadden. Ze vroegen zich hardop af, of ze de hond in de ruimte zouden loslaten of niet. Pas toen de marechaussee na ongeveer een uur het gebouwtje binnenkwam om mij op te komen halen, deden de LB'ers het licht van de opslagruimte aan en hielden ze op met lachen. Blijkbaar hadden ze zelf door dat ze zich tegenover mij misdroegen.”

3. Op 13 juli 2001 reageerde de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten onder meer als volgt op deze klacht:

“1. De heer E., Mw S., mevrouw M. en Mw NN (verzoekster, N.o.) hebben geklaagd over het optreden van het Klu-bewakingspersoneel (personeel van de Koninklijke Luchtmacht; N.o.).

2. De heer E., Mw S., mevrouw M. en Mw NN (verzoekster, N.o.) hebben geklaagd over de kwaliteit van het onderkomen dat is gebruikt gedurende het afwachten van de komst van de Kmar (Koninklijke Marechaussee; N.o.).

(...)

Ad klacht 1:

Ten aanzien van het gedrag van het luchtmachtbewakingspersoneel kan ik u meedelen dat zij regelmatig worden geconfronteerd met dezelfde activisten en soortgelijke wijzen van actievoeren. Op grond van hun instructies en ter beveiliging van de eigendommen en belangen van de staat moeten zij voorkomen dat derden zich ongeoorloofd toegang verschaffen tot de vliegbasis en zich schuldig maken aan vernieling van rijkseigendommen, waaronder de omheining van de vliegbasis. Bij hun optreden - het aanhouden van plegers van strafbare feiten - kan dan ook geen onderscheid worden gemaakt tussen activisten met vredelievende bedoelingen of activisten die er (uiteindelijk) alleen op uit zijn vernielingen aan te richten. Dat dit optreden soms gepaard gaat met lichte vormen van (gepast) geweld, overeenkomstig de ter zake geldende instructies, hoeft u dan ook niet te verbazen. Uiteraard wordt het personeel erop getraind onderscheid te maken tussen gepast geweld en (in de gegeven omstandigheden) excessief geweld. Het vereiste van proportionaliteit vormt een vast onderdeel van de training van bewakingspersoneel. In een enkel geval is dit principe onvoldoende in acht genomen of was de mogelijkheid aanwezig dat u onheus bent bejegend. Het gaat hier met name om nodeloos intimiderende wijzen van communiceren en handelen door Klu-personeel t.o.v. uw cliënten Mw. M., Mw. S. en Mw NN (verzoekster; N.o.). Derhalve beoordeel ik dit klachtonderdeel als gedeeltelijk gegrond. De commandant is hierop aangesproken en vervolgens het betreffende personeel. In dit verband kan ik u meedelen dat op de Vliegbasis Volkel een extra trainingsprogramma is opgestart waarbij de Kmar t.b.v. het Klu-bewakingspersoneel lessen verzorgt in het op een juiste wijze aanhouden en omgaan met civiele verdachten.

(...)

Ad klacht 2:

Personen die zich onbevoegd en door vernieling van het hekwerk de toegang verschaffen tot de vliegbasis worden normaal gesproken in eerste instantie aangebonden door luchtmachtbewakingspersoneel. Veelal vinden dergelijke aanhoudingen 's avonds of 's

nachts plaats en is overdracht aan opsporingsautoriteiten (de Kmar) niet direct mogelijk. Teneinde de bewaking van de vliegbasis op een adequaat niveau te kunnen continueren, worden aangehouden personen tijdelijk ondergebracht en bewaakt in een speciale ruimte. Ofschoon voor deze ruimte als eerste opvang van aangehouden personen, in juridische zin geen specifieke eisen bestaan, en uw klacht derhalve ongegrond wordt beoordeeld, is geconstateerd dat enkele aanpassingen in lijn met de regeling voor politiecellen mogelijk zijn. De klachten ter zake van de inrichting van deze ruimte zijn door de commandant voor een deel ter harte genomen en hebben ertoe geleid dat het betreffende gebouw zal worden aangepast. Overigens moet u zich hierbij wel realiseren dat deze ruimte vanuit een oogpunt van efficiëntie aan nauwelijks meer dan de minimale eisen van tijdelijke opvang zal voldoen.”

## B. Standpunt verzoekster

1. Het standpunt van verzoekster staat samengevat weergegeven onder Klacht.

2. Verzoekster deelde ter nadere informatie onder meer het volgende mee:

“VOLKEL.NACHT VAN 2 OP 3 JANUARI 2001

Bij het arrestantengebouw aangekomen. Een gebouw met twee hokken, liever gezegd. Er zijn ongeveer vijf LB'ers, waaronder één met hond. De LB'ers lachen hard en pesterig. "Ha, ha, kom er eens uit, dan gaan we de hond eens fijn met jou laten spelen."

Ik ben bang. Wat willen ze?

Mijn mede-inspecteur [naar kernwapens] is nergens te bekennen. Het tweede busje is weg.

Ik ga het busje toch maar uit. Anders zouden ze me er toch uitsleuren. Ze kwakken me tegen een groene muur. De LB'er met de hond staat recht tegenover mij.

"Ha, ha, zullen we de hond op haar loslaten?"

Ik weet niet wat ik hier nou van moet denken. Laat ze het eens wagen! Ik ben bang, maar ik probeer niet bang te zijn.

De LB'ers lachen nog steeds.

"Braaf hondje, braaf," zeggen ze.

"Help!", denk ik "Misschien moet ik maar gaan zingen, gewoon, zoals ik altijd doe, misschien vergeten ze het dan."

"Stand up, people make your choice, create a world without nuclear threat," zing ik.

Nu houden de LB'ers het helemaal niet meer van het lachen. "Ha, ha, ze kan nog zingen ook. Ha, ha, Jantje Smit, ha, ha, Jantina Smit, ha, ha! Kijk, daar kan je een leuke beat op verzinnen!"

Eén van de LB'ers begint te housen. "Oink-oink-poem-poem-oink-oink-poem-poem," doet hij op de maat van het liedje.

Dat breekt de spanning. Ikzelf kan mijn lachen eigenlijk ook niet meer houden, maar ik wil niet lachen. Ik wil doorzingen. De LB'ers dansen voor de grap. Sébrenica. schiet het door me heen. Ik ben nog steeds bang.

"Ha, ha, ze kan haar lachen niet houden!" roept één van de LB'ers. "Ja, moeilijk hè?" zegt de ander.

"Laten we haar maar naar het hok brengen, dan sluiten we haar op in het donker!"

Ik blijf zingen.

Ik wordt het arrestantenhuisje binnengebracht en een hok binnen geduwd. Er zit een groot gat in de deur van het hok. Als de deur van het hok voor mij dicht gaat, blijft er dus nog een lichtstreepje in de ruimte. Ze hebben het licht inderdaad uitgedaan. Ik zing nog steeds.

"Hou je bek dicht!" roept er één. Er lag in de cel een matras, maar die hadden ze voor mijn ogen eruit gesleept. Om mij te pesten.

Door het grote gat kan ik de hond zien, Hij is nu wild. Ik ben echt bang. Ik zwijg nu maar. De soldaten zijn mijn zingen nu wel zat. Nu zal het toch alleen maar averechts werken.

De hond kijkt me aan door het luik. Waarom vind ik dit dier niet lief? Alle honden zijn toch lief? Maar deze is mishandeld en vals gemaakt.

"Hé ouwe jongen, zullen we jou zo eventjes het hok inlaten?, zegt de LB'er tegen de hond. "Ja, dan kun je dat wijf eens lekker pakken," zegt de andere LB'er "Lekker pakken? Brr...wel koud hoor met je ballen op de koude vloer!"

Ik weet niet wat ik hoor. Ik doe alsof ik het niet hoor. Het is koud om mijn hart. Ik weet dat ik bang ben, maar ik wil niet bang zijn. Ik probeer mezelf voor te houden, dat het geen zin heeft om bang te zijn.

Dan merk ik dat ik naar de wc moet. Hoe lang zou dit duren? De donkerte, die hond, de angst voor de LB, mijn plas... Ik weet, dat er ooit iemand een nacht lang in het hok heeft gezeten. O, laat die Marechaussee toch komen! Met de Marechaussee weet je tenminste waar je aan toe bent qua behandeling. Die zijn wel gemeen, maar niet zo ordinair als de LB!

"Hé jongens," vraag ik zo stoer mogelijk "Kunnen jullie me effe naar de wc laten gaan?"

"Nee, ha,ha, doe het maar op de vloer. In het kamp plas je toch ook in de bosjes?"

"En wat doe jij dan als je straks naar Eritrea gaat, op het toilet van een verwoest vijf-sterren hotel plassen, zeker!", had ik hem toe willen bijten.

"Laat haar hier maar lekker een tijdje zitten," zegt de LB'er,

Ik moet hoesten. Later hoorde ik, dat het slijpsel van het gat in de deur nog steeds in het hok zou liggen. Er liggen in ieder geval hopen stof in. Gezond!

Plots gaat het licht aan. En daar is een paar seconden later de Marechaussee. De LB'ers gedragen zich opeens keurig."

### C. Standpunt minister van Defensie

1. De minister van Defensie verwees in zijn reactie van 11 februari 2002 op de klacht naar de hiervóór onder **A.3.** vermelde brief van de Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten van 13 juli 2001. Het oordeel en de getroffen maatregelen hadden de instemming van de minister.

Verder deelde de minister onder meer het volgende mee:

"Ten aanzien van de klachtonderdelen dat door functionarissen van de Koninklijke Luchtmacht zou zijn opgemerkt dat de "hond eens fijn met haar zou spelen en dat zij zich intimiderend hebben uitgelaten door zich af te vragen of zij de hond zouden loslaten wordt het volgende opgemerkt. Dat dergelijke opmerkingen zouden zijn gemaakt is bij het luchtmachtbewakingspersoneel niet bekend. Uit de relevante documentatie blijkt dat er geen honden zijn ingezet. Een kopie van het wachtrapport van het voorval op 2 januari 2001 treft u hierbij aan. Hierin wordt niets gemeld over een eventuele inzet van honden. Daarbij zij nog opgemerkt dat de betrokken functionarissen de dienst inmiddels hebben verlaten zodat bij hen geen informatie meer kan worden ingewonnen. Ook navraag bij de Hondensectie leert dat tijdens het voorval geen diensthonden zijn ingezet.

Ten aanzien van het klachtonderdeel dat verzoekster door functionarissen van de Koninklijke Luchtmacht zou zijn uitgelachen en dat zij zich op intimiderende wijze tegenover haar hebben geplaatst is reeds in de brief van 13 juli 2001 aangegeven dat in enkele gevallen nodeloos intimiderend is gecommuniceerd. Dit onderdeel van de klacht is dan ook gegrond verklaard. Zowel de commandant als het betreffende personeel is hierop aangesproken. Vervolgens is een trainingsprogramma gestart waarbij het luchtmachtbewakingspersoneel wordt geoefend in het op juiste wijze aanhouden van en omgaan met verdachten."

2. Bij de reactie van de minister bevond zich een rapport van rapport W., patrouillecommandant van de Koninklijke Luchtmacht op de vliegbasis Volkel van 2 januari 2001. In dit rapport staat onder meer het volgende vermeld:

“Tijdens onze patrouille zijn wij (W. en J.) na onze voorgeschreven patrouille afgeweken van onze route, om als extra controle, een inspectie van de verkeerstoren uit te voeren. Aldaar aangekomen troffen wij 2 activisten aan die aan het neuzen waren in de vuilcontainers.”

Als maatregelen die waren getroffen, staat vermeld:

“Wij zijn direct overgegaan tot aanhouding van de 2 personen, en hebben de OVW in kennis gesteld. Daarna hebben wij de activisten afgevoerd naar gebouw 309 (waar de desbetreffende ophoudruimtes zich bevinden; N.o.)”

#### D. Reactie verzoekster

De reactie van verzoekster van 5 juli 2002 op de informatie van de minister hield onder meer het volgende in:

“Defensie zegt dat er in de nacht van 2 op 3 januari geen honden zijn ingezet. Dit is niet waar.

Ik heb inderdaad geen hond gezien bij mijn aanhouding bij de verkeerstoren: dit heb ik dan ook niet beweerd in mijn relaas; Defensie moet beter lezen. Ik werd bij de verkeerstoren aangehouden door 2 LB'ers op de fiets. Of één van die twee op dat moment een hond bij zich had weet ik niet. Later werd ik toen in een busje gestopt en naar het gebouw tje gebracht. Het wachtrapport, waarvan Defensie een kopie heeft opgestuurd klopt dus.

In dat busje heeft een van de twee LB'ers, die toen in dat busje zaten (waarschijnlijk dezelfde die op de fietsen zaten bij mijn aanhouding), opgemerkt dat ze de hond met mij zouden laten spelen. Toen ik uit het busje stapte waren er ongeveer vijf LB'ers, waarvan er 1 een (aangeleide) hond vasthield. Er was dus een hond. Eén van de LB'ers was vrouwelijk, de rest man. Vervolgens begonnen ze mij uit te lachen en toen ik opgesloten zat in het hok, hebben ze ook om mij gelachen en hardop nare opmerkingen gemaakt, o.a. die opmerking of ze de hond op me zouden loslaten etc. Het kan zijn, dat de vrouw na korte tijd weg is gegaan. Ik weet niet of er toen ik in het hok zat ook nog 5 LB'ers waren, het waren er in ieder geval telkens minstens 2 tot 3. Ik weet niet of ze die opmerking van die hond voor mijn oren bedoeld hadden, maar ze wisten dat ik de opmerking kon horen, want er zat een gat geslepen in de deur van het hok. Ook kon ik de hond zien door dat gat. Dit alles heeft mij toen behoorlijk beangstigd.

Verder vind ik het raar, dat Defensie nu ineens met een andere reden aan komt zetten waarom mijn klacht slechts gedeeltelijk gegrond is verklaard. Eerst was het, omdat ze

vonden dat mijn aanhouding terecht was, omdat ik mij op de vliegbasis bevond. Ik heb echter in het geheel niet over mijn aanhouding geklaagd, alleen over mijn behandeling. Nu is het opeens, omdat er geen honden zouden zijn ingezet bij het incident. Dit is absoluut niet waar. Wellicht was het niet de bedoeling om speciaal voor 'vredesactivisten' honden in te zetten op die dag, maar er was in ieder geval een hond, of die er nu speciaal voor mij was of niet."

## Achtergrond

### 1. Wetboek van Strafvordering

#### Artikel 53:

"1. In geval van ontdekking op heeter daad is ieder bevoegd den verdachte aan te houden.

2. In zoodanig geval is de officier van justitie of de hulpofficier bevoegd den verdachte, na aanhouding, naar eene plaats van verhoor te geleiden; hij kan ook diens aanhouding of voorgeleiding bevelen.

3. Geschiedt de aanhouding door een anderen opsporingsambtenaar, dan draagt deze zorg dat de aangehoudene ten spoedigste voor den officier van justitie of een van diens hulpofficieren wordt geleid.

4. Geschiedt de aanhouding door een ander, dan levert deze den aangehoudene onverwijd aan een opsporingsambtenaar over, onder afgifte aan deze van mogelijk in beslag genomen voorwerpen, die dan handelt overeenkomstig de bepalingen van het voorgaande lid en, zo nodig, de artikelen 156 en 157."

### 2. Besluit geweldgebruik defensiepersoneel in de uitoefening van de bewakings- en beveiligingstaak

#### 1. Artikel 1:

"1. In dit besluit wordt verstaan onder:

a. bewaker: de met het uitvoeren van de bewakings- en beveiligingstaak belaste:

1°. militair;

2°. burgerambtenaar in dienst van het Ministerie van Defensie;"

#### Artikel 3:

"Het gebruik van een gewelddmiddel ter uitvoering van de bewakings- en beveiligingstaak is uitsluitend toegestaan aan een bewaker:

- a. aan wie dat geweldmiddel rechtens is toegekend, en
- b. die in het gebruik van dat geweldmiddel is geoefend.”

Artikel 5:

“1. Tenzij de omstandigheden dit niet toelaten, gaat aan het gebruik van geweld een duidelijke waarschuwing vooraf.

2. Indien het gebruik van geweld bestaat in het gericht schieten met een vuurwapen, kan de waarschuwing zo nodig worden vervangen door een waarschuwingsschot.

3. Een waarschuwingsschot wordt op een zodanige wijze gegeven dat gevaar voor personen of zaken zoveel mogelijk wordt vermeden.”

Artikel 6:

“1. De bewaker mag naast het gebruik van fysiek geweld uitsluitend gebruik maken van de volgende geweldmiddelen:

- a. een vuurwapen;
- b. een vuurwapen als slag- of stootwapen;
- c. een wapenstok;
- d. een diensthond;
- e. een waterwerper;
- f. handboeien.

2. Het inzetten van een diensthond is uitsluitend geoorloofd onder toezicht van een hondengeleider.

3. Het gebruik van een waterwerper is uitsluitend geoorloofd na uitdrukkelijke last van de meerdere.”

Artikel 7:

“Bij gebruik van fysiek geweld dan wel een geweldmiddel wordt in verhouding tot het beoogde doel de meest lichte vorm van geweld gebruikt en worden de daaraan verbonden risico's zo veel mogelijk beperkt.”

Artikel 8:

“1. Van het gebruik van geweld, waaronder begrepen het geven van een waarschuwingsschot als bedoeld in artikel 5, de redenen die tot dat geweldgebruik hebben geleid en de daaruit voortvloeiende gevolgen wordt door de bewaker die geweld heeft gebruikt, dan wel, indien die bewaker onder leiding van een ter plaatse aanwezige meerdere optrad, door de meerdere, onverwijld een schriftelijk rapport opgemaakt.

2. De bewaker dan wel de meerdere doet het rapport onverwijld toekomen aan de commandant of een voor de toepassing van dit artikel daarmee gelijk te stellen functionaris.

3. Deze brengt het rapport, zo nodig vergezeld van zijn kanttekeningen, onverwijld ter kennis van een brigadecommandant van de Koninklijke marechaussee.”